

Branislav Nusic - "Hajduci"

Vec u predgovoru Branislav Nusic naglasava da je knjiga opis njegovih doživljaja iz detinjstva na jednom starom velikom hrastu pored obale Dunava na koji bi se popeli on i jos njih petorica i redovno druzili cetvrtkom i nedeljom. Bilo ih je sestorica "stalnih":

Zika Dronja koji nikako nije mogao da zapamti lekcije koje je ucio, a zvali su ga Dronja jer je bio sav rasklimatan i sve je visilo na njemu, a sveske i odeca su mu stalno bile prljave od mrlja mastila.

Mile Vrabac je dobio nadimak vrabac jer je uvek kopao po dzepovima, vadio mrve od hleba i grickao ih. Bio je jedan od najgorih učenika. Jedino sto je znao da odgovara su bili predmeti iz hriscanske nauke ili istorije.

Mita Trta jee oko svega umeo da se rasplace. Imao je dobro srce, ali je bio jako lenj. U skoli kad je odgovarao odgovarao je najkrace moguće i sporo kao da je to preveliki zamor za njega. Najteze mu je bilo da ujutro ustane iz kreveta pa su ga u kuci prozvali Trta i taj nadimak mu je ostao.

Laza Cvrca je bio najduhovitiji, najmanji i najveća kukavica. Umeo je svasta da izvodi, da stavi nogu iza vrata ili da napravi lice kao zaba, ali je mucao kad treba da odgovara od prvog razreda gimnazije. Da li je stvarno mucao ili se pravio blesav kao Sima Gluvac nikad se nije saznalo.

Sima Gluvac dok su se igrali nije bio gluv, ali kad je trebao da odgovara pravio se da ne cuje pitanje nego je odgovarao ono sto je znao, cak i stivo iz drugih predmeta. Jednog dana su u razred dosli razredni, profesor i lekar i poceli da ga ispituju jer su culi od nekog da on uopste nije gluv. Pravio se on i dalje gluv, sve dok nisu sapatom rekli da treba da dobije batine. Iako su saputali Sima ih je cuo i poceo da place. Onda je pokusao da se izvuće da cuje samo na jedno uvo, pa da je odjednom poceo da cuje i na drugo, ali su ga otpustili iz skole sa pravom da polaze ispit koji nije položio, pa je ponavljao prvi razred.

Ceda Brba je nadimak Brba dobio jer se jednom pogresno potpisao na kontrolnom. Izbacili su ga iz skole jer je bio prava napast, znao je kako drugu decu da povuce da ne uce i tako je postao pekarski segrt. Bio je najjaci od svih i lagao je mnogo kako gvozdenu sipku moze da savije rukama, kako su mu u cirkusu nudili pare da se tuce, svi su znali da laze, ali su se pravili da mu veruju jer su ga se plasili. Ali bio je pravedan, stitio je slabije. Jednom je u skolu doneo neki prasak koji je prosuo izmedju klupa po podu i od kog su se svi cesali. Profesor se iznervirao jer se ceo razred cesao, ali onda je pocelo i njega da svrbi, pa je pokusao da ispituje, ali nije islo i onda je ceo razred pustio kuci.

Za sebe Nusic kaze da je jedini o sebi mislio kao o dobrom detetu. Nije bio dobar djak. Nije voleo da ide u skolu i jednom kad ga je zaboleo zub majka ga nije pustila da ide. Od tada kako nekog, majku, oca, sestru, brata, zaboli zub, on ne ode u skolu. Profesori su ga kaznili za to.

Cetvrtkom posle podne nisu imali skolu da bi radili domace, ali je to bio njihov najomiljeniji dan na hrastovom drvetu. Poceli bi da pricaju o necemu, pa presli na drugu temu, i tako redom sve dok im ne bi dojadilo, pa bi napravili loptu od kucine i na poljani igrali fudbal sve do veceri.

Nedeljom je bilo drugacije. Ceda Brba je dolazio samo nedeljom, poranio bi i od rane zore sedeo na stablu cekajuci drustvo i najvise pricao o svojim "podvizima". Neki su bili i istina. Na jednom vasaru je neki Italijan imao svoju tacku sa majmunom obucenim u generalsko odelo i dresiranim psom koji je bio osedlan kao konj. Italijan bi sa majmunom izveo prvi deo tacke, a onda mu na Italijanskom rekao "Avanti" (u prevodu "Napred") i majmun bi skocio na psa i tako bi optrcali nekoliko krugova na odusevljenje publike. Ceda je doveo nekog velikog pakosnog psa i kad je Italijan rekao 'Avanti' pustio ga. Ovaj je nasrnuo na italijanovog psa da ga zakolje i sigurno bi to i uradio da mu u jednom trenutku izbezumljeni majmun nije skocio na ledja i cvrsto ga uhvatio za vrat. Ovaj se silno uplasio i krenuo da bezi. Nasli su ih u sumi, majmun je bio na drvetu i tek posle mnogo ubedjivanja je pristao da sidje i onda je zagrlio Italijana onako uplaseno kao da je covek, dok je pas iznemogao lezao.

U drugom kraju sela je ziveo Matamuta. Ime mu je bilo Mata, ali je bio nem od rodjenja, pa su ga prozvali Matamuta. Bio je neverovatno jak i klonio se druge dece, radio je oko kuće sa ocem. O njegovoj snazi su se medju decom pricale legende. To je jako iznerviralo Cedu Brbu i krenuo je sa dvojicom da ga izazove na tucu da se vidi ko je veci junak. Kad su stigli blizu setio se kako nije namazao ruke uljem i kako tako ne moze da se bori. Neki su poverovali neki ne. Sledece nedelje je dosao sa zavijenom glavom i opisao kako je isprebijao Matamutu, ali je drustvo saznalo da ga je dan ranije premlatio gazda. Naravno svi su se pravili da mu veruju. Dosao je na hrast i svima rekao da je resio da ide u hajduke. Celo drustvo ga je odgovaralo i pricalo kako su hajduci losi jer otimaju, napadaju, rade ruzne stvari. Ali onda ih je Brba ubedio da rade i dobre stvari i pitao ko bi jos isao u hajduke. Cvrca se prvi prijavio. Kad ga je zapanjeno drustvo pitalo zasto odgovorio je kako ga majka svake subote kupa, pa bi on otisao u hajduke samo da se toga spase. Onda je pristao i Dronja. Ostalo drustvo se neckalo. Posto je bila sreda, dogovorili su se da se sutradan nadju na hrastu i kazu sta je ko odlucio. Nije bila laka odluka. Nekada, za vreme Turaka hajduci su stitili narod. Na sastanku u Orascu sa Karadjordjem, skupile su se sve hajducke staresine, od kojih su najpoznatiji Hajduk Veljko i Stanoje Glavas, najstariji medju njima. Prvo su njega pitali da vodi ustanak, ali on nije prihvatio pa su onda izabrali Karadjordja. Ti hajduci su bili slavljani junaci i drustvo se razislo razmisljajuci da li ovi danasnji hajduci jesu junaci ili samo razbojnici.

Sledeceg dana su se dogovorili da ce svi u hajduke. Igrali su se hajduckih igara, bacanje kamena s ramena, napravili gusle i pred vece se dogovorili da se nadju u starom mlinu na kraju sela koji je davno izgoreo i niko ga nije popravljao niti je bilo ko tu zalazio. Tu su izabrali Cedu Brbu za 'Arambasu - staresinu. Sutradan je skola bila zatvorena do daljnog zbog epidemije. Celo drustvo se okupilo na hrastu i onda je 'Arambasa odlucio da se sutradan u rano jutro nadju na grobu Makse Zabe i poloze zakletvu. Maksa Zaba nije bio nikakav junak, nego lopov koga su streljali posto je ubio nekoga u pljacki i tu sahranili. Na tom mestu su pre njega bili streljani i sahranjeni hajduci, ali su njihovi grobovi nestali tokom vremena, ostao je vidljiv samo taj grob. Tu su se zakleli, ali se Cvrca nije pojavio. Objasnio je tog popodneva na hrastu da nije izdajica nego da je zamolio majku da ga rano probudi jer ide da polaze zakletvu za hajduke, a ujutro mu je u

sobu usao otac sa kajsem i isprebijao ga. Odlucise da mu sude popodne u starom mlinu jer je prekrasio zavet cutanja. Posle vecanja svi su bili za to da se zavezani Cvrca odveze i da mu se oprosti, te da u subotu ode na grob i polozi zakletvu sa Cedom i Vrapcem. U nedelju nisu otisli do hrasta nego se svako kod kuće spremao za polazak u hajduke. Sutradan ujutro svi su se nasli i krenuli. Od "oružja" su imali noz, viljusku i iglu.

Prvu noc su napravili plan kako da opljackaju putnicka kola, izabrali Vrapca za gualara, zapalili vatru i u gluvo doba noci prvo Ceda, a onda ostali za njim, završili na drvetu jer ih je uplasiio magarac, kog nisu u prvom trenutku videli jer je bila noc. Kad su uvideli da je magare, vratili su se kod vatre, ali niko nije mogao da zaspi, pa je Ceda Brba predložio da svako isprica po jednu pricu, da prekrate vreme do jutra.

Brbina prica je bila o Caru koji nije umeo da nadje odgovor na 3 pitanja – kada je covek najjaci, kako da izbegne smrt i da li treba da slusa samo sebe ili i savete prijatelja. Zbog tih pitanja se preobukao u prosjaka i obisao pola sveta dok nije cuo za jedno dete Marka Kraljevica za koga su pricali da je pre nego sto je napunio godinu dana prohodao i progovorio, da je sa godinu dana bio vec toliko jak da je rukama lomio orahe, sa dve godine jahao, ali nije to bilo najbitnije. Kaludjeri iz manastira Treskavica bi silazili u Prilep da se dive njegovoj mudrosti. Kad je car u prosjackom odelu nasao Marka ovaj mu je odgovorio da je covek najjaci kad brani pravdu, da zivi posle smrti ako je cinio dobra dela i da je dobro slusati savete prijatelja jer retko ko voli da vidi svoje mane. Car se zadivio odgovorima i vratio u svoje carstvo, a Marku poslao poklone koje je ovaj razdelio sirotinji. Zadržao je samo zlatni mac i buzdovan.

Gluvaceva prica je o mladom kozaru koji je u planinama cuvao koze od jutra do veceri. Jednog dana vide da je jedno jare otislo previsoko, i pope se na stenu da ga spusti kad ugleda predivan cvet koji je jare htelo da pase. On spusti jare u stado i kako je cvet bio lep, ali skoro uvenuo bez vode, ode do izvora, napuni svoju kapicu vodom i zali cvet. Otad ga je zalivao svaki dan i uzivao u njegovoj lepoti i mirisu. Jednog dana je oluja polomila cvet i kozar je proveo ceo dan trazeci ga. Nasao ga je u sumi i odneo kuci i stavio u vodu gde se cvet malo oporavio. Te noci je sanjao san u kom mu je starac rekao da ode

tamo gde je bio cvet i da ce naci blago kad pomeri stene. I stvarno mladi kozar je nasao blago, ali nije hteo da ga dira jer nije bilo njegovo. Kad je uvece zabrinut za cvet stigao kuci zatekao je prelepu devojku koja mu je objasnila da je ona bila taj cvet nastao iz suze njene majke Carice koju je otac oterao od sebe. Pre nego sto je posla u beli svet, sklonila je blago tamo. Devojka mu rece da je svo blago njegovo jer je ona njegova jer joj je jedini prisao, negovao je i voleo.

Trtina prica je o snu u kom je sanjao da je car i da cini dobra dela ljudima. Kad su ga dvorjani pitali sta on zeli naredio je da mu se kupe crvene bonbone, napravi torta i upregnu kocije sutradan. Sanjao je dalje kako se najeo bonbona i probudio se taman kad je trebao da pocne da jede tortu. Ceo dan je bio tuzan i samo je sluzavki ispricao svoj san jer je umela da tumaci snove. Rekla mu je da ce mu se brzo nesto desiti, da mi predstoji velika radost i da ce mu se do podneva desiti sve to. U medjuvremenu je njegov otac izasao iz crkve, sreo profesora koji mu je o Trti rekao sve najgore, dosao besan kuci, izmlatio ga kao nikad i kad je Trta pitao sluzavku kako je tako lose protumacila san ona mu je odgovorila da je pogodila jednu stvar, a to je da ce se sve vrlo brzo desiti.

Vrapceva prica je o misu koji nije mogao da izađe iz svoje rupice od macka koji se namerio da ga pojede. Zapoceo je pricu sa mackom i dogovorili su se da macak ne dira njega, a da mu on dovodi druge miseve da ih pojede tako sto ce im reci da je macak liznuo rakiju i napio se. Dogovorili su se da mis izađe iz svoje rupice i pokaze ostalima da moze da skace po macku i slobodno se seta. Mis je doveo miseve i rekao im da je macak pijan, izasao iz rupe i poceo da skace po njemu i oko njega, i poceo da mu gricka brkove. Macak ga je u tom trenutku scepao u zube i rekao mu da neće dirati druge miseve, ali da ce njega ubiti jer je izdao svoj rod i da zna da ce tako sutra izdati i njega. I pojeo ga.

Cvrcina prica je o njegovom bratu Peri koji je krenuo da cupa kose sestrim lutkama. Majka ga je videla i istukla, a sestra se jako naljutila na njega. Posto je bio dobar lazov Pera je uspeo da ubedi sestru da su se lutke same pocupale jer su se posvadjale u ormanu, gde ih je sestra sklanjala od njega, koja je bila lepsa u izlogu, dok nije bila kupljena.

Dronjina prica je o bogatasu koji je stekao veliko bogatstvo svojim radom, pomagao siromahe i nije bio cicija, ali je bio zabrinut da li ce njegov sin moci to blago da sacuva ili ce se pokvariti od silnih para za koje ni dan nije radio. Jednu noc je uzidao blago u zidove dok sin nije bio tu i pred jutro polomio prozore da izgleda da su pokradeni. Sinu je bilo zao blaga, ali jos vise oca, i poceo je da radi sve vreme stedeći. Ustedeo je za konja i rekao ocu da bi je stedeo sve vreme i da ce sa konjem vise zaradjivati i vise stedeti i da ce otvoriti malu radnjicu pa da ce jos bolje ziveti. Kad je otac to cuo, poslao ga je da kupi budak i naterao da razbije zidove. Kad je video blago, sin je pitao oca zasto je to uradio. Otac mu je rekao da je hteo da ga nauci kako je tesko steci i sacuvati bogatstvo.

Moja prica (Nusiceva) je o Raki Pustoglavicu, jedincu sinu, jako nevaljalom i neposlusnom detetu. Roditelji su bili ocajni. Jednog dana odose u cirkus i otac vide dresera zivotinja kako izvodi svoju tacku sa raznim zivotinjama i ode kod njega sa molbom da vidi moze li mu pomoci oko sina. Dreser se slozi i dodje u njihovu kucu. Posto Raka nije hteo da mu pridje, on uze korbac i izmlati ga. Za ruckom Raka odgurnu tanjir sa supom, a dreser ga opet izmlati i rece roditeljima da mu daju da jede tek kad bude molio. Posle rucka mu zapreti ako ne nauzi sve sto ima do sutra, da ce lose proci. Sutradan je Raka sve naučio. Dreser objasni roditeljima da nije lepo decu vaspitavati batinama, ali da je to bio jedini nacin. Od tog dana Raka se potpuno promenio i deca su ga prozvala: Dresirani Raka.

U tim pricama su jedan po jedan zaspali. Probudili su se umorni, nazuljani, smrznuti, gladni i zedni. Nisu znali sta da jedu, probali su tikvu, travu, zemlju, koru drveta, nigde nije bilo vode, a bili su suvise slabi da krenu u napad. U medjuvremenu su roditeli otkrili da dece nema kod kuce. Kad je pala noc majke su vec bile jako zabrinute, a ocevi besni. Sledece jutro skupise se ocevi i odoce kod Nacelnika i ispricase mu kako stoji stvar, a posto je ovaj bio dobar poce odmah da istrazuje. Prvo se raspitao o pekarskom kalfi, Dronji i saznao da ga je pekar istukao i oterao jer mu je ukrao 2 perece. Nacelnik naredi da se pretrazi suma i decu pred kraj drugog dana iznemoglu i sklupcanu na zemlji nadje jedan pandur sa batinom i zajedno sa magaretom ih zakljuca u svoj svinjac pun buva, pred noc im dade hleba i slame za spavanje. Ujutro, posto je dojavio Nacelniku da ih je nasao, povede ih u njihovo selo. Nacelnik dojavi roditeljima da

sacekaju "hajduke" na putu da se ne bi brukali pred selom. Uprkos ocekivanjima dece da ce ih roditelji izljubiti sretni sto ih vide, ocevi ih odmah isprebijase. Ceda Brba je dobio batine i od bivseg gazde jer mu je iz zlobe kad ga je ovaj otpustio, rasekao dzakove sa brasnom, otsekao konopac za kantu za bunar i pustio kanarinca iz kaveza kog je gazda obozavao. 2 nedelje niko nije dosao na Hrastovo stablo. Svi su bili otpusteni iz skole. Celo selo im se smejalo. Posle 2 nedelje su se svi skupili sem Cede koji je presao da segrtuje kod jednog opancara. I tu su se zarekli da nikad vise nece praviti takve gluposti.